КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра археології та музеєзнавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник декана науково-педагогічної та навчальної роботи
_____
«__» _____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Перші мешканці Євразії

для студентів

галузь знань	**03 Гуманітарні науки**
спеціальність	**032 Історія та археологія**
освітній рівень	**другий (магістерський)**
освітня програма	**Американістика та європейські студії**
вид дисципліни	**вибіркова**

Форма навчання	**Денна**
Навчальний рік	**2022/2023**
Семестр	**3**
Кількість кредитів ECTS	**3**
Мова викладання, навчання та оцінювання	**Українська**
Форма заключного контролю	**Залік**

Викладачі:
Рижов С. М., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та музеєзнавства

Пролонговано: на 2022 /2023 н.р. _____(_____) «__»___ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___ 20__р.

(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Рижов Сергій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та музеєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри археології та музеєзнавства
_____ (Терпиловський Р. В.)

Протокол № 10 від «23» червня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету
Протокол № 7 від «26» серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії _____ (Терес Н. В.)

ВСТУП

1. Мета дисципліни формування системної уяви студентів про історію початкового заселення Європейського та Азійського континентів першими людськими угрупуваннями на основі різноманітних археологічних та палеоантропологічних джерел.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення дисципліни студенти мають *знати* основні хронологічні події в історії людства на основі археологічних джерел; основні культурно-хронологічні етапи дописемної історії та методи і підходи історичної реконструкції.
2. **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію пов'язану з дослідженнями археологічних джерел; застосовувати фахову термінології та категорійний апарат археології та преісторії.
3. **Володіти навичками** наукового дослідження та аналізувати джерела дописемної історії; критичного ставлення та прогнозування історичних подій та явищ на підставі попереднього досвіду вивчення дописемних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Перші мешканці Євразії» знайомить студентів з основними джерелами та методами історичної реконструкції початкових етапів розселення на території Євразії. *Розкриває* процеси дослідження та реконструкції природно-кліматичних умов минулого на основі вивчення культурних та геологічних нашарувань перших мешканців Євразії. Дисципліна *надає* визначення регіональних природно-кліматичних умов та культурно-хронологічних характеристик найдавніших археологічних стоянок на території Євразії. *Розкриває* основні джерела історичної реконструкції культурної поведінки перших людських угрупувань процесу. *Висвітлює* основні етапи культурних змін на археологічних місцезнаходженнях. *Надає* інформацію про історичну реконструкцію технологічної поведінки та антропологічних рис перших гомінін Євразії.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісної системи знань про історичну реконструкцію найдавніших етапів заселення Євразії на основі різноманітних джерел. У результаті вивчення курсу студенти повинні ***засвоїти*** основні методи історичної реконструкції подій і явищ найдавніших етапів розселення на теренах Євразії, ***вміти*** оцінювати головні тенденції, динаміку та зміни природного середовища на початку плейстоцену. **Аналізувати** джерела та методи дослідження археологічних місцезнаходжень, набути навички роботи із спеціалізованої науковою літературою.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		**Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання**	**Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)**	**Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни**
Код	**Результат навчання**			
1.1.	*Знати* основний термінологічно-понятійний апарат процесу історичної реконструкції археологічних пам'яток початкових етапів заселення Євразії.	Лекція, самостійна робота	Контрольна робота 1 (тест)	*10*
1.2.	*Знати* конткретні методи та підходи процесу реконструкції культурних нашарувань.	Самостійна робота	Реферат	*10*
1.3.	*Знати* історію дослідження та датування основних археологічних джерел перших хвиль заселення Євразії.	Самостійна робота	Реферат	*10*
1.4.	*Знати* основні різновиди культурної поведінки перших мешканців Євразії.	Лекція, самостійна робота	Контрольна робота 2 (тест)	*10*
2.1.	*Вміти* характеризувати (визначити риси) культурних та літологічних нашарувань.	Лекція, самостійна робота	Усне опитування	*5*

2.2.	*Вміти* визначати методи дослідження сировинних ресурсів в ранній преісторії Євразії.	Лекція, самостійна робота,	Усне опитування	*5*
2.3.	*Вміти* з'ясовувати методи природничих наук в дослідженнях археологічних нашарувань.	Самостійна робота	Реферат	*5*
2.4.	*Вміти* встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між природно-кліматичними умовами антропогену та археологічними джерелами.	Лекція, самостійна робота	Реферат	*10*
3.1.	Використовувати знання для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів. Читання новітньої літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт.	Семінар, самостійна робота	Реферат	*10*
3.2.	Презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів.	Самостійна робота	Усне опитування	*10*
3.3.	Вести полеміку стосовно питань, пов'язаних з історією початкового заселення Євразії.	Самостійна робота	Усне опитування	*5*
4.1.	Шукати та критично опрацьовувати літературу із історії початкового заселення Європи, володіти методами обробки, аналізу та синтез наукової інформації.	Самостійна робота	Реферат	*5*
4.2.	Вирішувати комплексні завдання, пов'язані із аналізом основних гіпотез початкового заселення і порівнювати їх із результатами власне проведених досліджень.	Семінар, самостійна робота	Реферат	*5*

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (**знання** 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (**вміння** 2.1-2.4); (**комунікація** 3.1-3.3); (**автономність та відповідальність** 4.1-4.2), що складає 60% загальної оцінки.

1. **Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.1, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 4.2 –21 / 60 балів.
2. **Самостійна робота**: РН 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 – 20 балів.

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усього навчального курсу. Загальна оцінка за семестр складається із балів, отриманих за аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах) та за самостійні роботи (робота з текстами, дослідження цінностей, написання тексту рекомендацій). Всі види робіт за семестр мають у підсумку:

- в максимальному вимірі 80 балів;
- в мінімальному вимірі 48 балів.

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкова контрольна робота в письмовій формі (тести) - РН 1.1, 1.3, 1.4, 2.1 – 12 / 20 балів.

Підсумкове оцінювання у формі заліку:

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів за систематичну роботу впродовж семестру з урахуванням підсумкової контрольної роботи. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критичний мінімум – 60 балів, для одержання заліку необхідно обов'язково відпрацювати пропущені теми в письмовій формі та здати/надіслати електронною поштою викладачу, що проводить семінарські заняття.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестрову роботу (мінімум 48, максимум 80 балів) та підсумкової контрольної роботи (мінімум 12, максимум 20 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	**Підсумкова контрольна робота**	**Підсумкова оцінка з дисципліни**
Мінімум	*48*	*12*	*60*
Максимум	**80**	**20**	**100**

7.2 Організація оцінювання:

Семестрова робота		**Семестрова кількість балів**	
		Min – 48 бали	Max – 80 балів
Аудиторна робота: усна доповідь на семінарі, доповнення, участь в дискусіях	До теми: 2, 3, 4, 5, 6 протягом семестру, згідно з графіком навчальних занять. У разі відсутності студента назанятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«2» х 5 = 10	«8» х 5 = 40

Самостійна робота	Тема 1, 2, 3, 4, 5, 6.	«6» х 4 = 24	«10» х 4 = 40
Підсумкова контрольна Робота (залік)	До тем 1-6	«12» х 1 = 12	«20» х 1 = 20
Підсумкова оцінка з дисципліни		60	100

Критерії оцінювання:

1. Аудиторна робота:

Усна доповідь:

8 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає у вигляді презентації (з ілюстраціями та таблицями), глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу

6 балів – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, ілюстрації в неповному обсязі, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності;

4 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, відсутні ілюстрації та таблиці, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності;

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань, ілюстрації та таблиці відсутні. Має суттєві помилки у відповіді.

Доповнення / участь в дискусіях:

3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми;

2 бали – доповнення змістовне;

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію.

2. Самостійна робота (реферат):

10 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом з обраних тем, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненного дослідження;

8 балів – студент у достатньому обсязі володіє обраної темою, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності;

6 балів - не в повному обсязі володіє обраним для реферату матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у висновках роботи.

3. Підсумкова контрольна робота (залік) у вигляді тестових завдань:
тестові завдання вміщують 20 питань по темам 1-6. Кожне запитання має три варіанти відповіді і тільки одне з них вірне. В результаті складання підсумкового тестування студенти набирають бали за кожне вірне запитання: 20 балів – 20 правільних відповідей, 15 балів – 5 неправільних відповідей і тому подібне. Максимум можна отримати 20 балів, мінімум – 0.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	**60-100**
Не зараховано / Fail	**0-59**

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
ЗМ 1. Джерела та методи дослідження перших мешканців Європи				
1.	**Вступ**. **Тема 1**. Періодизація та хронологія найдавніших пам'яток та місцезнаходжень на території Європи.	4	-	10
2.	**Тема 2.** Історія досліджень перших місцезнаходжень Західної, Центральної та Східної Європи.	4	2	10
3.	**Тема 3.** Природньо-кліматичні умови та біологічне різноманіття в ранній преісторії Європи.	2	1	9
4.	*Реферат з тем ЗМ 1*	-	-	1
5.	*Контрольна робота1*		1	
ЗМ 2. Шляхи заселення Європи. Культурна та біологічна адаптація				
6.	**Тема 4.** Основні археологічні джерела реконструкції щляхів заселення Європи.	4	2	10
7.	**Тема 5.** Палеоантропологічні та палеогенетичні реконструкції перших мешканців Європи.	4	2	10
8.	**Тема 6.** Сучасні гіпотези шляхів заселення Європи. Культурна адаптація перших мешканців.	2	1	9
9.	*Реферат з тем ЗМ 2*	-	-	1
10.	*Контрольна робота 2*		1	
	ВСЬОГО	**20**	**10**	**60**

Загальний обсяг ***90*** *год.*, в тому числі:
Лекцій – ***20*** *год.*
Семінари – ***10*** *год.*
Самостійна робота – ***60*** *год.*

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Словник-довідник з археології. – К.: Наукова думка, 1996.
2. Степанчук В. М., Матвіїшина Ж. М., Рижов С. М., Кармазиненко С. П. Початкове заселення і подальше освоєння території України давньою людиною: синтез археологічних і палеогеографічних даних. // Вісник НАН України. Історія. – 2012. – Вип. 8. – № 8. – С. 34-46.
3. Степанчук В. М., Матвіїшина Ж. М., Рижов С. М., Кармазиненко С. П. Давня людина: палеогеографія та археологія. – Київ: Наукова думка, 2013. – 207 с.
4. Україна: хронологія розвитку з давніх часів до пізньої античності. – То 1. – К.: КВІЦ, 2007.
5. Aguirre E., Carbonell E. Early human expansions into Eurasia: The Atapuerca evidence. Quaternary International. 2001. Вип. 75, № 1. С. 11-18.
6. Agustí J., Blain H.-A. A. H., Furió M., Marfá R. De, Santos-Cubedo A., Marfá R. De, Santos-Cubedo A., Marfá R. De, Santos-Cubedo A., Marfá R. De, Santos-Cubedo A. The early Pleistocene small vertebrate succession from the Orce region (Guadix-Baza Basin, SE Spain) and its bearing on the first human occupation of Europe. Quaternary International. 2010. Вип. 223–224. С. 162-169.
7. Antoine P., Moncel M.-H. H., Locht J.-L. L., Limondin-Lozouet N., Auguste P., Stoetzel E., Dabkowski J., Voinchet P., Bahain J.-J. J., Falgueres C. Dating the earliest human occupation of Western Europe: New evidence from the fluvial terrace system of the Somme basin (Northern France). Quaternary International. 2015. Вип. 370. С. 77-99.
8. Ashton N., Lewis S. G., Groote I. De, Duffy S. M., Bates M., Bates R., Hoare P., Lewis M., Parfitt S. A., Peglar S., Williams C., Stringer C. Hominin footprints from Early Pleistocene deposits at Happisburgh, UK. PLoS ONE. 2014. Вип. 9, № 2. С. 1-13.
9. Capellari F., Grégoire S., Lumley H. de. Lower Palaeolithic Core-Flake Industries in Western Europe: Techno-Functional Study of Layer « L» of Caune de l'Arago Cave (Tautavel, France). Journal of Paleolithic Archaeology. 2021. Вип. 4, № 3. С. 18.
10. Carboneil E., Mosquera M., Rodríguez X. P., Castro J. M. B. De, Burjachs F., Rosell J., Sala R., Vallverdú J. Eurasian gates: The earliest human dispersals. Journal of Anthropological Research. 2008. Вип. 64, № 2. С. 195–228.

Додаткові:

1. Conard N. J., Serangeli J., Böhner U., Starkovich B. M., Miller C. E., Urban B., Kolfschoten T. Van. Excavations at Schöningen and paradigm shifts in human evolution. Journal of Human Evolution. 2015. Вип. 89. С. 1-17.
2. Connor O., Smith C., Holt J. Z., Smith C., Holt J. Z. Encyclopedia of Global Archaeology. 2020.
3. Elias, S. A. Encyclopedia of Quaternary Science. Encyclopedia of Quaternary Science, 2006.
4. Garcia J., Landeck G., Martínez K., Carbonell E. Hominin dispersals from the Jaramillo subchron in central and south-western Europe: Untermassfeld (Germany) and Vallparadís (Spain). Quaternary International. 2013. Вип. 316, № November 2015. С. 73-93.
5. Kolfschoten T. Van, Parfitt S. A., Serangeli J., Bello S. M. Lower Paleolithic bone tools from the «Spear Horizon» at Schöningen (Germany). Journal of Human Evolution. 2015. Вип. 89. С. 226-263.
6. Lombera-Hermida A. de, Bargalló A., Terradillos-Bernal M., Huguet R., Vallverdú J., García-Antón M.-D. D., Mosquera M., Ollé A., Sala R., Carbonell E., Rodríguez-Álvarez X.-P. P. The lithic industry of Sima del Elefante (Atapuerca, Burgos, Spain) in the context of Early and Middle Pleistocene technology in Europe. Journal of Human Evolution. 2015. Вип. 82, № November. С. 95-106.
7. Muttoni G., Scardia G., Kent D. V., Morsiani E., Tremolada F., Cremaschi M., Peretto C. First dated human occupation of Italy at ~0.85Ma during the late Early Pleistocene climate transition. Earth and Planetary Science Letters. 2011. Вип. 307, № 3-4. С. 241-252.

8. Oms O., Parés J. M., Martinez-Navarro B., Agustí J., Toro I., Martinez-Fernández G., Turq A. Early human occupation of western Europe: Paleomagnetic dates for two paleolithic sites in Spain. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. 2000. Вип. 97, № 19. С. 10666-10670.
9. Paper C., Garcia J., Universitat G., Mart K., Rovira U., Carbonell E., Rovira U., Garcia J, Martínez K C. E. Human occupation and palaeoecology during late Lower Pleistocene in north-eastern Spain: the key sites of Vallparadís (Barcelona) and Bòbila Ordis (Girona). European Society for the study of Human Evolution. 2011. № November 2015. С. 5-7.
10. Parfitt S. a S., Barendregt R. W. R., Breda M., Candy I., Collins M. J., Coope G. R., Durbidge P., Field M. H., Lee J. R., Lister A. M., Mutch R., Penkman K. E. H., Preece R. C., Rose J., Stringer C. B., Symmons R., Whittaker J. E., Wymer J. J., Stuart A. J. The earliest record of human activity in northern Europe. Nature. 2005. Вип. 438, № 7070. С. 1008-1012.
11. Ryzhov S. Archaeological and geological studies of obsidians in Ukrainian Transcarpathia. Archeometriai Műhely. 2018. V. XV, № 3. P. 225-230.
12. Ryzhov S. M. M., Karmazinenko S., Bondar K., Matviishyna Z., Veklych Y., Tymofeieva Z. Preliminary results of geo-archaeological research in the new Lower Paleolithic site of Velykyj Sholes in Ukranian Transcarpathia. XI International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment» 11–14 October 2017, Kyiv, Ukraine. EAGE. 2017. № October. С. 168-173.
13. Ryzhov S., Karmazinenko S. Velykyj Sholes : Preliminary Results on a New Site of the Lower Palaeolithic in Transcarpathia, Ukraine. Archaeology and Geology of Ukraine in Regional Context. Ред. Yamada M. and, Ryzhov S. Center for Obsidian and Lithic Studies, Meiji University, 2015. С. 65-83.
14. Stepanchuk V., Ryzhov S., Rekovets L., Matviishina Z. Lower Palaeolithic localities of Ukraine: New Evidence. 2008.
15. Stepancuk V., Ryzhov S., Veklych Y., Naumenko O., Matviyishyna Z., Karmazinenko S. The Lower Palaeolithic assemblage of Medzhibozh 1 layer III (Ukraine) and its palaeoenvironmental context. Materiale Şi Cercetări Arheologice (Serie Nouă), Supplementum 1. 2021. С. 37-70.
1. Connor O., Smith C., Holt J. Z., Smith C., Holt J. Z. Encyclopedia of Global Archaeology. 2020.

10. Додаткові ресурси:

1. Теми семінарських занять з навчальної дисципліни «Перші мешканці Євразії». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: htpp://for.history.univ.kiev.ua.